

Методичні рекомендації щодо сприяння прийняттю різноманітності у дітей дошкільного віку

Говорити про те, що всі різні, потрібно як про будь-які речі. Люди бувають різними, з різним кольором шкіри, різні за віком, з різними можливостями. Це про різність, а не інакшість.

Якщо в групі є дитина з інклюзією, вихователь має пояснити дітям особливості спілкування з нею, як можна підтримати дитину, чим вона може бути корисною в групі. Потрібно дізнатися й розповісти дітям про те, чим ця дитина цікавиться, що її захоплює, чим вона може поділитися з ровесниками – з цього варто починати знайомство в групі.

Незважаючи на те, в якому регіоні України та за якою програмою працює заклад дошкільної освіти, сільський він чи міський, комунальний, державний або приватний, вбудований у структуру навчально-виховного комплексу чи працює автономно – «гендерні перекоси» всюди є дуже схожими, майже ідентичними.

Результати досліджень свідчать про те що у дітей обмежений досвід щодо спілкування з дітьми різної раси, більшість дітей вважають, що на цій планеті ми одні, досвід роботи показує що дошкільники не мають поваги до віку дорослих, звичайно можна говорити, що така функція повністю повинна бути покладена на плечі батьків, а вихователі? Чому написані календарні плани розкривають банальні теми типу «Тварини», «Рослини», «Сім'я», «Транспорт»? І кожен рік ці теми обговорюються лише з більш ускладненим матеріалом. А чому б нам не порушити теми, які є актуальними на сьогоднішній день? Деякі програми мають різнобічні теми і не обмежуються банальними.

Міжнародна методика ECERS-3 детально надає чіткі рекомендації з «Сприяння прийняттю різноманітності».

Параметр описує приклади виховання чутливості та коректності щодо людського різноманіття – раси, статі, культури, вік, здатності (можливості), нестереотипні гендерні ролі. Також завдяки цьому параметру ми, дорослі,

Методичні рекомендації

можемо візуально оформити простір таким чином, щоби власні упередження чи стереотипи не стали на заваді розвитку, вихованню дошкільнят, а також формуванню їхнього світогляду.

Плекання сприйняття різноманітності можна зображувати та висвітлювати завдяки таким категоріям матеріалів:

- ляльки, що репрезентують різні раси, національності чи культури. Важливо зауважити, що наявність лише однієї ляльки, яка репрезентує певну культуру/расу/національність недостатня для формування у дитини прийняття різноманітності.

- демонстрація контрастів – це ще один приклад, завдяки якому можна транслювати різноманіття. На практиці це проявляється у порівнянні кількох ляльок різних національностей або наявності кількох національних костюмів/світлин тощо.

Отже, плекання сприйняття різноманітності можна зображувати та висвітлювати завдяки таким категоріям матеріалів:

- **книжкові ілюстрації**, книжки мають бути доступні впродовж усього освітнього процесу, а також можуть розкривати будь-які теми з категорії різноманіття:

- **історії про людей різного віку** (в тому числі, про старше покоління для уникнення стереотипів щодо можливостей старших людей);

- **ілюстрації людей з інвалідністю, історії про мужніх жінок та чоловіків**;

- **демонстрація фронтальної наочності** – фото, зображення, слайди за умови, що їх добре видно дітям та є зрозумілим зміст;

- **програвання національної музики різних культур** (ірландська, китайська, польська, французька, німецька).;

- **реквізит для рольової гри** – дітям доступні різні матеріали, що представляють різні раси (також можна репрезентувати через демонстрацію контрастів): ляльки, страви, харчові продукти, спеціалізоване кухонне/столове приладдя, національний одяг.

Підтримувати питання різноманіття у щоденній діяльності групи:

Методичні рекомендації

- вести розмови під час рольових ігор,
- вивчати окремі фрази на різних мовах, в тому числі жестовій,

І ще.... Недостатньо, щоб матеріал просто був. Діти повинні бачити певну відмінність, наприклад, демонструючи різноманіття страв, іграшкову італійську піцу слід показувати поруч з іграшковим мексиканським тако чи японськими суші, а не з усім відомими загальноживаними фруктами й овочами, як-от апельсин, картопля.

Що стосується гендерної рівності, тут помиляються і батьки, і вихователі. Діти повинні бачити приклади нестереотипної гендерної поведінки, щоб збалансувати традиційні ролі. Прикладами нестереотипної гендерної поведінки вважаються зображення діяльності, виконуваної разом і з чоловіками, і жінками. Наприклад, малюнки, що на них чоловік і жінка разом доглядають за дитиною, хлопці і дівчата разом щось конструюють, займаються однаковими видами спорту.

Тому, слід дозволяти дітям – як і дівчаткам, так і хлопчикам – займатися тією діяльністю, яку вони обирають самі і не робити акцентів на “не хлопчачих” і “не дівчачих” видах діяльності. Як хлопчики можуть гратися іграшковим посудом чи візочком для малюків, так і дівчатка можуть грати у футбол чи бути супергеройками.

Задача педагогічного працівника ЗДО підтримувати питання різноманіття у щоденній діяльності групи: вести розмови під час рольових ігор, слухати музику різних культур під час вільної гри, вивчати окремі фрази на різних мовах, в тому числі жестовій, візуально оформити простір у відповідний спосіб.

Окрім наявності матеріалів відповідного змісту, важливо також формувати прийняття різноманітності у навчально-пізнавальній діяльності дітей під час взаємодії з дорослими.

Нижче кілька рекомендацій щодо того, як у дошкільній групі зробити культурно чутливу атмосферу та сприяти розвитку прийняття різноманітності.

1. Спілкуватися з дітьми. Важливо розповідати дітям у позитивний спосіб про переваги як відмінностей, так і схожостей різних культур. Також

Методичні рекомендації

варто розмовляти з дітьми про важливість інклюзивного середовища та емпатії до різноманіття людей, що нас оточують.

2. Сприяти гендерній рівності. Можна зображати жінок, які виконують традиційно жіночу роботу: готують їсти чи турбуються про дітей. Але також мають зображатися і чоловіки, які виконують цю ж, “традиційно жіночу”, роботу: миють посуд чи годують малюка. Водночас можна зображати “мужні” професії і традиційно у виконанні чоловіків, і “гендерно рівно” – у виконанні жінок: чоловік-пожежник та жінка-поліцейська, жінка-вчителька та чоловік-вихователь тощо.

Окрім цього, важливо, щоби гендерні стереотипи не вживались у негативному контексті будь-якого характеру, адже це суперечить плеканню прийняття різноманітності.

Освітнє середовище, що сприяє прийняттю різноманітності, допоможе дітям у добрій соціальній взаємодії з іншими, а також покаже шлях для формування власних поглядів, переконань та розуміння світу.

Всі шкали запропоновані в методиці допоможуть вам (педагогічним працівниками ЗДО) для оновлення змісту дошкільної освіти щодо організації освітнього процесу, а також дадуть змогу підвищувати професійну компетентність відповідно до справді актуальних потреб.

«Різні діти потребують різноманіття!» – це «магічне» речення колись випадково «народилося» під час одного з тренінгів з гендерної чутливості. Відтоді воно не тільки не втратило своєї актуальності, а стало для нас таким собі «золотим правилом» недискримінаційних інновацій в освіті. Який же смисл ми вкладаємо в нього?

Немає нічого «приписаного» ані хлопчикам, ані дівчаткам, а є конкретна дитина з її реальними потребами, талантами, бажаннями і прагненнями. Усі діти різні. Наше головне завдання – виявивши індивідуальний (а не стереотипний) підхід, підтримати дитину в її унікальному поступальному розвитку, показавши увесь різноманітний світ як дійсно відкрити для неї можливість.

Методичні рекомендації

Пропонуємо вашій увазі календарне планування для дітей старшого дошкільного віку, яке дійсно надасть можливість вихователям запланувати актуальні питання різноманіття

Календарне планування на рік для дітьми старшої групи

міс.	Тема №1	Тема №2
в е р е с е н ь	Знайомство	
	«Все і всі мають своє ім'я» Мета: визначити значення кожного імені та саме чому батьки обрали таке ім'я для малюка; формувати почуття самоцінності у дітей.	«Хлопчики-дівчатка» (спільне-відмінне) Мета: відрізняти дорослих і дітей, розпізнавати жінок і чоловіків у житті, за допомогою наочності називати відмінності у їх зовнішності; визначити спроможності певної статі
ж о в т е н ь	Вікові особливості	
	«Дорослі й діти» (звертання до дорослих) Мета: використовувати різні способи ввічливого звернення до дорослих на «Ви» і дітей – «ти», привертаючи увагу до себе словом і жестом; називати дітей групи на ім'я, педагогів – на ім'я по-батькові	«Кожному – своє» (вік) Мета: збагатити слова-прикметники, що характеризують зовнішність людини (сивий), а також слова, що означають вік - «ровесник», «пенсіонер», «молодий», «дорослий», «старий». Вправляти дітей у порівнянні якостей і можливостей дорослих та дітей.
л и с т о п а д	Мова різноманітних культур	
	«Мова – ключ до порозуміння і засіб спілкування» (українська мова) Мета: збагатити мовленнєвий досвід словами-звертаннями, словами-привітаннями, словами-вибаченнями, словами-проханнями; допомогти дітям опанувати невербальні способи спілкування; пояснити, що кожна країна має свою рідну мову.	«Я вітаюся із вами» (слова з різних мов) Мета: вчити привітання різними мовами, вітатися у різний спосіб (дієвий, приємний)
г р у д е н ь	Різні (контрастні раси)	
	«Ми різні. Ми разом» (раса) Мета: формувати дружні стосунки між дітьми, вчити конструктивно взаємодіяти незалежно від певних людських ознак (колір шкіри, волосся, ріст, фігура, статура)	«Різні люди – різні домівки» (раса) Мета: допомогти дітям визначати та презентувати іншим цікаве і важливе про себе, позитивно сприймати відмінні особливі риси іншої людини далекої країни; поглиблювати знання дітей про спільне й відмінне в культурі різних країн
с і ч е н ь	Різні національності	
	«Розповімо світу про нас» Мета: розширювати уявлення дітей про Україну, її відомих особистостей, видатні місця, формувати позитивний образ нашої країни, пояснити дітям, що кожна країна має своє: гімн, прапор, культуру.	«Хочу дружити з усім світом» Мета: розширювати уявлення дітей про світ, допомогти усвідомити суть поняття «різний», спонукати наводити приклади; допомогти дітям опанувати способи соціально доцільної поведінки; вчити співвідносити її з конкретною ситуацією; допомогти дітям усвідомити, що дружнє ставлення світу до себе людина не рідко формує сама

Л Ю Т И Й	Здатності і можливості	
	«Моє тіло. Мої можливості» Мета: проводити прості дослідження щодо можливостей свого тіла з метою пізнання його властивостей і якостей	«Цікаві люди» (з ООП) Мета: допомогти дітям усвідомити, як ускладнюється життя, коли обмежуються певні фізичні можливості людини; у чому відмінність слів «вільний» і «обмежений»; пояснити дітям як ускладнюється життя людини з обмеженими можливостями; про те як ці люди пристосовуються до життя в умовах обмеженості; про потребу проявляти увагу до цих людей і допомагати їм.
Б Е Р Е З Е Н Ь	Усталені культурні традиції	
	«Грай музико, грай» (музика різних культур) Мета: ознайомити дітей з різноманітністю країн і народів, поширити знання дітей про музичну культуру народів світу	«Світовий кухар» (різноманіття страв) Мета: формувати уявлення про особливості кухні різних народів світу; визначити стереотипи: національна страва названої країни
К В І Т Е Н Ь	Гендерна рівність	
	«Професії моїх батьків» (ми рівні) Мета: розширити уявлення дітей про людей «мужніх» професій, підвести до висновку, що «мужня» професія вимагає фізичного розвитку та сили; пояснити дітям, що «мужньою» професією може займатися і дівчина	«Разом ми працюємо» («не чоловіча», «не жіноча» діяльність) Мета: конструктивно діяти, виконуючі спільні завдання, не розділяючи їх на «не хлопчачі», «не дівчачі»

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / Під наук.керівн. Піроженко Т.О./ Авт. Кол-в: Байєр О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П. та ін., 2021. – 37 с.
2. Гальмс Тельма. Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Третя редакція (ECERS-3) / Тельма Гармс, Річард М. Кліффорд, Деббі Краєр / пер. з англ. О. Тільна. – Харків: вид-во «Ранок», 2020. – 116 с.
3. Гендерні будні дошкілля: методичний посібник / за заг. ред. О. Андрусик, О. Марущенка. – Харків: Планета-Принт, 2020. – 174 с.
4. Піроженко Т.О. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / Н.В. Гавриш, Т.В. Панасюк, О.С. Рогозянський, О.Ю. Хартман, А.С. Шевчук // К.: Українська академія дитинства, 2017. – 80 с.